

Pachos Yuliya, Romanyuk Ivan. The Exhibition Cooperation Between Ukraine and Poland in 2000–2012.

Cooperation between Ukraine and Poland in the sphere of exhibitions in 2000–2012 is covered in the article is dedicated. Such cooperation is an element of bilateral cultural cooperation and demonstrate citizens of both countries through visual images the fine art, photography, museum art. The exhibition cooperation between Ukraine and Poland is carried out as in the festivals, culture days and other events, as well as individual artistic events. The authors analyze the main types of exhibitions: visual arts exhibitions (personal, collective and joint), museum exhibitions and exhibitions devoted to the common history and dedicated famous persons of history, art and culture of both countries. Exhibition activity of Ukraine and Poland contributes to the development and enrichment of art of both countries, the expansion of contacts between arts organizations and individual artists, increasing the number of joint projects.

Key words: Ukraine, Poland, cooperation, exhibition, art exhibition, photography exhibition.

Стаття надійшла до редколегії
05.07.2013 р.

УДК 323.174(477)

Іван Артёмов

Концептуальні засади сучасної регіональної політики в Україні

У статті розглянуто основні моделі сучасного регіонального співробітництва, його базові принципи та чинники, що гальмують процеси транскордонної співпраці.

Зроблено висновки та виділено пріоритети й завдання регіональної політики, головним із яких є підвищення конкурентоспроможності регіонів України.

Ключові слова: регіональне співробітництво, концептуальні засади, конкурентоспроможність держави, стратегія, транскордонне співробітництво, перспективи України.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий та гуманітарний простір – орієнтир для проведення системних реформ для модернізації країни.

Тому важливість вивчення стану єврорегіонального співробітництва зумовлена комплексом обставин, які пов'язані з сучасним процесом європейської інтеграції. Існує також потреба у врахуванні розвитку регіональної політики ЄС в умовах глобалізації та розширенні зони впливу цього надпотужного об'єднання.

Сьогодні відбувається зміна парадигми регіонального розвитку, що вимагає переосмислення нормативного забезпечення регіонального розвитку та єврорегіонального співробітництва через призму конкурентоспроможності регіонів і територій, урахування європейського та світового досвіду.

Мета статті – привернути увагу науковців, держслужбовців, небайдужих дослідників до проблем, що стримують розвиток прикордонних регіонів; спираючись на Державну стратегію регіонального розвитку до 2020 р., показати бачення сучасних пріоритетів та акцентувати увагу на базових напрямках регіонального транскордонного співробітництва із забезпечення дійового партнерства держави та регіонів, що дасть їм змогу стати конкурентоспроможними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Україна проводить державну регіональну політику, засновану на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтовану на підвищення економічних і соціальних стандартів життя населення кожного регіону. З метою надання більших повноважень регіонам державна регіональна стратегія спрямовується на подолання інституційних, соціально-економічних та морально-психологічних перешкод гармонійного розвитку регіонів як складових частин єдиної держави.

Мета регіональної політики – створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблення процесів ринкової трансформації, підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина.

Будь-яка регіональна політика, а особливо активна політика, передбачає процес формування сприятливих передумов для підвищення конкурентоспроможності регіонів. Сьогодні саме цей аспект – ключовий стратегічний пріоритет регіональної політики України.

Отже, моделі в сучасній системі економічного розвитку та регіонального співробітництва можуть розглядатися з трьох позицій:

1) *глобальні (національні) економічні* – передбачають відповідний механізм й інструментарій регулювання макроекономічних пропорцій;

2) *математичні (чи логіко-математичні)* – вказують на такий апарат, який дозволяє значно краще, ніж за допомогою традиційних інструментів, ідентифікувати те чи те соціально-економічне явище в процесі регіонального співробітництва;

3) *прогнози* – за рахунок використання селективних механізмів, інструментів та дослідного апарату попередніх моделей дають змогу з високим ступенем достовірності передбачати темпи розвитку та кінцеві результати відповідних змін у соціально-економічному житті суспільства.

Отже, що регіональна модель може розглядатися як частина національної, а тому механізми й інструменти її реалізації будуть тісно пов'язані з методами регулювання пропорцій, що впливають із конкретних особливостей домінуючої в країні парадигми.

Потрібно зазначити головне завдання регіональної політики: створення і зміцнення єдиного економічного простору, забезпечення економічних, соціальних, правових та організаційних основ державності; вирівнювання умов соціально-економічного розвитку, ефективне використання потенціалу регіонів та їх комплексний екологічний захист.

Стратегічні завдання регіональної політики:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів, зміцнення їх ресурсного потенціалу.
2. Забезпечення розвитку людських ресурсів.
3. Розвиток міжрегіонального співробітництва.
4. Створення інституціональних умов для регіонального розвитку.

Згідно з Державною стратегією регіонального розвитку, основна мета державної регіональної політики України на сучасному етапі розвитку – *«створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку»*.

Державна регіональна політика насамперед має спрямовуватися на розв'язання таких проблем: низька інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна активність у них; нерозвинута виробнича та соціальна інфраструктура; зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів; слабкі міжрегіональні зв'язки; нераціональне використання людського потенціалу.

Характеризуючи сутність, принципи й основні завдання державної регіональної політики, вчений-регіоналіст З. С. Варналій зазначає, що вона повинна спрямовуватися на: створення в усіх регіонах, містах, сільській місцевості, населених пунктах будь-якого масштабу адекватних умов для життєдіяльності людини, реалізації її можливостей, відтворення робочої сили, праці, побуту, відпочинку; поступове зниження антропо- та техногенного тиску на територію з урахуванням екологічної ємності кожного з регіонів, підтримання або відновлення екологічної рівноваги [1, с. 25–26].

Дослідник регіонального розвитку, академік М. І. Долішній вважає, що термін *регіональна політика* варто тлумачити в широкому та вузькому значеннях.

У широкому розумінні регіональна політика – це система цілей і дій, спрямованих на реалізацію інтересів держави щодо регіонів і внутрішніх інтересів самих регіонів, яка реалізується за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій [2]. М. Долішній наголошує, що сьогодні регіональна політика – вагомий інструмент просторового регулювання соціально-економічного розвитку, особливо в тих сферах, де дія ринкових важелів обмежена (соціальної, екологічної, науково-технічної).

Тільки через механізми регіональної політики як важливого елемента загальнонаціональної стратегії активізуються внутрішні потенціали регіонів для соціально-економічного зростання територій і держави в цілому. Саме регіональна політика може стати універсальним засобом ефективного використання внутрішніх регіональних резервів, чого важко досягти за допомогою галузевих методів управління.

На необхідності розглядати регіональну політику держави у контексті глобалізації наголошує В. П. Семиноженко. Він визначає регіональну політику як діяльність держави, спрямовану на адмі-

ністративно-економічну оптимізацію регіональної структури країни та відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимально ефективного використання внутрішніх і заохочення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації міжнародної економіки.

Тобто, регіональна політика – це сфера діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми. Державна регіональна політика – невід’ємна складова частина політики країни, спрямованої на організацію її території відповідно до державної стратегії розвитку.

Об’єктивна передумова регіональної політики – структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному та політичному аспектах. Неоднорідність, інтереси й особливості регіонів мають враховуватися під час проведення будь-якого заходу.

Основні пріоритети й принципи державної регіональної політики:

1. *Пріоритет загальнонаціональних інтересів.* Дії всіх суб’єктів регіональної політики потрібно спрямувати на зміцнення державності України, збереження її територіальної цілісності, вони не повинні загрожувати національній безпеці держави.

2. *Пріоритет інтересів* регіону в цілому, його населення щодо галузевих, відомчих, корпоративних, а також інтересів окремих суб’єктів господарювання.

3. *Поєднання інтересів.* Поточні та стратегічні завдання регіональної політики мають враховувати державні, регіональні та місцеві інтереси, а її практичне здійснення – згладжувати можливі суперечності між ними.

4. *Усебічне врахування* економічних, природних, історичних, технологічних, етнічних, екологічних, соціально-демографічних та інших умов і факторів регіонів із наданням переваги факторам соціальним та екологічним. Це означає потребу диференційованого підходу до регулювання регіональних процесів із урахуванням їхньої специфіки.

5. *Пріоритет інноваційного, ресурсоекономічного підходу*, що полягає, передусім, у структурних трансформаціях господарських комплексів регіонів на користь інноваційних технологій, товарів народного споживання та послуг у разі раціонального обмеження енерго-, водо-, матеріало- та капіталоемних галузей і виробництв.

6. *Необхідність поступового зближення рівнів* соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечення відповідних соціальних стандартів у всіх регіонах та населених пунктах.

7. *Принцип об’єктивності.* Поточні завдання регіональної політики мають розкривати пріоритетні напрями загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку і відповідати реальним можливостям ресурсного забезпечення заходів щодо їх вирішення.

8. *Принцип збалансованості критеріїв* соціальної справедливості та загальнодержавної ефективності, особливо під час вибору методів і форм державної підтримки окремих територій.

9. *Принцип партнерства*, який передбачає необхідність налагодження тісного співробітництва між органами державної влади всіх рівнів та місцевого самоврядування, забезпечення політичної стабільності й суспільної злагоди у процесі регіональної політики.

При невпинному зростанні взаємозалежності й взаємопов’язаності і національних економік, і регіонів, поширенні процесів економічної глобалізації дедалі актуальнішими є питання підвищення їхньої конкурентоспроможності як запоруки сталого поступового розвитку. У цьому контексті потрібно ефективніше використовувати конкурентні переваги регіонів України. Регіональні конкурентні переваги – це сукупність природних, соціально-економічних, науково-освітніх, технічних, інформаційних, культурних та інституційних умов, які склались у регіоні, відрізняють його від інших і визначають довгострокові перспективи виробництва в ньому товарів і послуг.

На шляху регіонального розвитку Україні доводиться долати чимало бар’єрів, зумовлених зовнішніми та внутрішніми викликами [4, с. 38–39].

Зовнішні виклики:

1) Розгортання глобальних світових процесів таким чином, що істотно змінюється міжнародний ринок розподілу праці, наростає конкурентна боротьба за всі види ресурсів, передусім енергетичні, що не тільки ускладнює умови для розвитку України, а й зумовлює втрату державою переваг свого геополітичного розташування як транзитної країни, мосту між Заходом і Сходом, Північчю та Півднем Європи. Нові проекти, які стосуються шляхів транзиту російських та середньоазійських

енергоносіїв у Європу поза Україною, а також будівництво автотранспортних коридорів та логістичних центрів авіатранспортних перевезень за межами України лише підтверджують реальність цієї ситуації.

2) Відставання України від розвинутих країн за показниками якості життя громадян, рівня інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та розвиненості інноваційного середовища продовжує стрімко зростати. Цей виклик пояснюється об'єднанням передових націй у Європейському Союзі і, як наслідок, різким зростанням можливостей розвитку наших сусідів по європейському дому порівняно з Україною.

3) Створення потенційного напруження на українських кордонах через формування сусідніми державами на прилеглих до державного кордону України територіях центрів зростання, що зумовлює відтік трудових, інтелектуальних та інших ресурсів із прикордонних регіонів України, додаткову соціальну напруженість у цих регіонах.

Наші сусіди на заході, які стали повноправними членами ЄС, ухвалили власні регіональні програми. Наприклад, програма розвитку Східної Польщі з бюджетом понад 16 млрд євро на 7 років, що має перетворити сусідні з Україною воєводства Польщі на високорозвинені та багаті регіони; програма розвитку Белгородщини та перетворення Белгорода в альтернативу Харкова.

Аналогічна ситуація і на менших відтинках українських кордонів із Угорщиною та Румунією. Ставши членами ЄС, наші західні сусіди отримали значно більші, порівняно з Україною, можливості для власного розвитку, особливо прикордонних регіонів.

Внутрішні виклики:

1. Відсутність сформованих загальнонаціональних, визнаних суспільством цінностей, які зміцнювали б єдність держави, а також загальнодержавного політичного, економічного, мовного, культурного, інформаційного простору.

На жаль, в Україні відбулася «самоавтономізація» регіональних спільнот. Власні телебачення, газети, вищі навчальні заклади, олігархи, історія зі своїми міфами... Розмивання спільнот простору призводить до внутрішніх протистоянь з причин, які для наших сусідів виглядають дрібними на фоні глобальних викликів.

2. Політична структуризація регіонів і намагання використати її та проблеми регіонального розвитку, економічними, соціальні, культурні, ментальні й інші відмінності між регіонами для загострення політичного протистояння і на національному рівні, і в міжрегіональних відносинах.

Нетерпимість політичних сил, які мають виразну регіональну електоральну підтримку, призводить до паралічу інститутів демократії, руйнує перші паростки єдності в українському суспільстві, створює загрози збереженню територіальної цілісності держави.

3. Відсутність адекватної державної регіональної політики ще більше посилила ризики та негативні тенденції українського життя: наростання асиметрії в рівнях розвитку регіонів, деградація села, криза міської поселенської мережі, скорочення кількості та погіршення якості трудового потенціалу, посилення міграції з багатьох регіонів України працездатного населення, особливо молоді, за межі України.

Поряд із наведеним переліком внутрішніх та зовнішніх викликів регіональному розвитку України науковці-регіоналісти дають їх більш широку класифікацію:

1) небезпека загострення міжрегіонального відчуження внаслідок політичної регіоналізації та відмінностей геополітичної орієнтації населення;

2) порушення ефективної взаємодії «центр – регіони» та «регіон – регіони»;

3) загроза штучної економічної та політичної автономізації окремих регіонів;

4) значна диференціація регіонів за рівнем економічного розвитку та якістю життя людей;

5) наявність регіональної асиметрії в системі міжбюджетних відносин;

6) недосконалість менеджменту на регіональному та місцевому рівнях [1, с. 463].

У Посланні Президента України до Верховної Ради також наведено дані щодо загроз стабільному та збалансованому регіональному розвитку [3, с. 101–102]:

– відсутність рівноправних, партнерських відносин між центром і регіонами, збереження практики ручного управління, втручання органів державної влади в сферу компетенції місцевого самоврядування;

– домінування екстенсивного типу господарювання на місцевому (регіональному) рівні; високий рівень енергетичної залежності локального виробництва та відсутність структурно-інноваційних зрушень, спрямованих на зменшення матеріало- й енергоємності продукції, що виробляється на місцях, її здешевлення та підвищення конкурентоспроможності;

– збереження високих показників монополізації регіональних ринків: енергетичних ресурсів; послуг (у т. ч. тепlopостачання, водовідведення й інших послуг, що надаються сферою ЖКГ; транспорту та зв'язку); продовольства та сільськогосподарської продукції тощо;

– збереження орієнтації промислового виробництва індустріальних і старопромислових регіонів – традиційних лідерів економічного розвитку – на збільшення експорту продукції енергоємного та екологічно-ризикованого виробництва (металургійне, хімічне, деревообробне і т. д.), яке цілком залежить від короткострокових спорадичних тенденцій поживлення світової ринкової кон'юнктури на групу сировинних товарів і напівфабрикатів;

– неефективність дотаційних і субвенційних механізмів подолання соціально-економічної відсталості територій; затримки в підготовці та укладанні угод щодо регіонального розвитку як інструменту реалізації стратегій розвитку регіонів.

Висновки. Неефективність системи міжрегіонального перерозподілу ресурсів і доходу посилює диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів, перешкоджає гармонійній взаємодії держави та регіонів у процесі посткризового оновлення національної економіки. Тому Україна потребує нової регіональної політики, орієнтованої на раціоналізацію відносин «центр – регіони» та максимальне сприяння освоєнню й використанню власного економічного потенціалу регіонів.

Джерела та література

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – С. 18–20 ; Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006 : монографія / за ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2006. – 768 с.
2. Долишній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долишній. – К. : Наук. думка, 2006. – 512 с.
3. Модернізація України – наш стратегічний вибір : щорічне послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2011. – 432 с.
4. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / за заг. ред. А. Ткачука. – Вид. 2-ге, допов. – К. : Леста, 2011. – 260 с.

Артёмов Иван. Концептуальные основы современной региональной политики Украины. В статье рассмотрены основные модели современного регионального сотрудничества, его базовые принципы в свете новых задач, вытекающих из Государственной стратегии регионального развития на период до 2020 г. Определены факторы, тормозящие региональное сотрудничество и процессы трансграничного сотрудничества.

Сделаны выводы и выделены приоритеты и задачи региональной политики, главная из которых – повышение конкурентоспособности регионов Украины.

Ключевые слова: региональное сотрудничество, концептуальные основы, конкурентоспособность государства, стратегия, трансграничное сотрудничество, перспективы Украины.

Artjomov Ivan. The Conceptual Foundations of Modern Regional Policy in Ukraine. The article describes the main model of modern regional cooperation, its basic principles in the light of new challenges arising from the National Regional Development Strategy for the period until 2020. Factors that hinder regional cooperation and cross-border cooperation processes are also described.

Author made some conclusions and highlighted the priorities and objectives of regional policy. The main objective is to increase the competitiveness of the regions of Ukraine.

Key words: regional cooperation, conceptual framework, the competitiveness of the state, strategy, cross-border cooperation, the prospects for Ukraine.

Стаття надійшла до редколегії
10.07.2013 р.